

Traditionally, in East Slavic linguistics, the verbs with postfix -ся were considered as part of the system of grammatical voice, since postfix -ся was used for marking both reflexive verbs and verbs in the passive voice.

As the studies of the pre-Soviet period have traditionally been associated with the names of Russian scholars only, the works of Ukrainian grammarians of the late 16th and early 20th centuries are still unknown.

Being influenced by grammatical system of classical languages, the linguists up to the middle of the nineteenth century (I. Mohylnytskyi, M. Smotrytskyi, I. Uzhevych, L. Zyzanii etc.) tried to find the categories inherent in Greek and Latin grammar, in Slavonic languages, and reduced the semantic and grammatical function of reflexive verbs to the expression of forms of passive, middle or deponent voice, not taking into account the fact that the Ukrainian language does not have a special paradigm of the passive, inherent to the classical and West European languages. In the very concept of the voice they put different and sometimes contradictory meanings. Despite the imperfection of the grammatical voice system, it retained the scientific significance for almost a century and a half, and Smotrytskyi's work became the starting point for a number of later studies in Ukrainian and Russian linguistics.

In the Ukrainian grammars of the second half of the 19th century – beginning of the 20th century (Fedir Gartner, O. Potebnia, V. Simovych, S. Smal Stotskyi, Y. Tymchenko etc.) the tradition was established not only to consider transitivity / intransitivity as the basis of voice differentiation but also to take into account the lexical meaning of reflexive verbs (e.g. reflexive, reciprocal, qualitative, etc.) for their further classification. The correlation of lexical and grammatical meaning was the main problem for determining the status of reflexive verbs in the grammatical voice system.

Key words: *category of reflexivity, reflexive verbs, voice, transitivity, intransitivity, diachronic aspect, grammar, postfix -ся.*

УДК 81'42:347.65/.68(410.1)

О. В. Кулина

ЗАПОВІТ ЯК ЖАНР ЗАПОВІДАЛЬНОГО ДИСКУРСУ ТА ПІДХОДИ ДО ЙОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Статтю присвячено дослідженню заповіту як жанру заповідального дискурсу. Окреслено значення терміну «правовий дискурс» та визначено його місце в інституційному дискурсі. Визначено місце заповіту в жанровій палітрі заповідального дискурсу та запропоновано підходи до його дослідження.

Ключові слова: *типологія дискурсу, інституційний дискурс, правовий дискурс, заповідальний дискурс, жанр заповіту, підхід із застосуванням критичного дискурс-аналізу, функціонально-прагматичний підхід, когнітивний підхід, лінгвокультурний підхід.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Правовий дискурс займає вагоме місце в сучасних мовознавчих дослідженнях різних типів дискурсів. Він виконує інституційну функцію, тобто забезпечує правила співіснування людей у суспільстві. Під час дослідження правового

дискурсу розглядаються різні його жанри, однак такий жанр як заповіт ще не отримав належного висвітлення з мовознавчого погляду. Для правників заповіт – це документ у якому заповідач передає своє майно та призначає виконавця, щоб керувати передачею майна після його смерті. Заповідач має право відкликати заповіт, або укласти новий. Заповіт повинен відповідати вимогам, які детально описані у законі про заповіти 1837 року (Wills Act 1837) [26, с. 537]. Актуальність питання жанрових особливостей заповіту визначається зацікавленням сучасного антропозорієнтованого мовознавства різними аспектами формування та функціонування дискурсів, мовленнєвих жанрів та мовленнєвих актів, які розглядаються як категорії вияву такого модусу мови як комунікація².

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематики правового дискурсу торкалися чимало іноземних та вітчизняних науковців: М. Власенко, В. Калюжна, В. Карасик, Н. Коваль, С. Кравченко, О. Крапивкіна, О. Косоногова, І. Круковський, С. Максимов, Л. Нетомілов, Ю. Прадід, А. Токарська, А. Чудінов, Л. Шарікова; В. Бхатія, П. Гудріч, Х. Даган, Я. Енберг, Р. Крейтнер, К. Левелін, В. Макодія, Д. Меримен, Дж. Німі-Кісілуенен, Р. Паунд, Р. Перез-Пердомо, К. Расмусен, М. Русканен, О. Фіс, О. Холмс, П. Хонкатукія, та ін.

Типологію правового дискурсу розглядали В. Карасик [6, с. 5–20], О. Косоногова [10, с. 188–192; 9, с. 61–66], Н. Коваль [8, с. 15–17; 7, с. 87–97], Л. Шарікова [14]; Х. Даган та Р. Крейтнер [17]. Мовні засоби аргументації в правовому дискурсі висвітлено у дисертації Н. Коваль [8]. В. Бхатія розуміє правовий дискурс як комунікативну подію, мета якої відображена у русі-структурі (move-structure) тобто в окремих діях певного жанру [16]. В. Макодія досліджує спілкування та непорозуміння у правовому дискурсі [25]. К. Расмусен та Я. Енберг вивчають жанровий аналіз юридичного дискурсу та зазначають, що юридичному дискурсу притаманне вживання пасиву (виділяють його типи та функції), а також досліджують організацію складного речення [27, с. 121–130].

Формування мети і завдань статті. Метою статті є дослідити жанр заповіту, визначити його місце в жанровій палітрі заповідального дискурсу та запропонувати підходи до його дослідження. Досягнення мети потребує вирішення низки **завдань**: 1) окреслити значення терміну «правовий дискурс» та визначити його місце в інституційному дискурсі; 2) розглянути співвідношення правового та заповідального дискурсів; 3) визначити місце заповіту у жанровій палітрі заповідального дискурсу; 4) визначити підходи до мовознавчого дослідження заповіту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання типологізації дискурсу є невіддільним від таких основних засадничих питань дискурсології як: а) визначення дискурсу, встановлення його сутності та природи; б) дихотомія «текст – дискурс»; в) чинники, що впливають на породження та інтерпретацію дискурсу. Мовознавці випрацювали різні підходи до типологізації, які нерідко ґрунтуються на різних критеріях.

Ф. Бацевич пропонує одну з найповніших типологізацій дискурсу. У основі цієї типологізації лежать комунікативний критерій (*комунікативний дискурс, мовний, вербальний, невербальний, сучасні дискурсивні практики, дискурс мовчання, духовний,*

² Співвідношення між категоріями комунікативної лінгвістики з урахуванням найважливіших модусів існування явищ мови Ф. Бацевич представляє так: мова – специфічна система конвенціоналізованих знаків. Мовлення – сфера актуалізації знаків за законами синтагматики, прагматики та епідигматики – царина *актуальних смислів* (або за іншою термінологією, *мовленнєвих смислів*). Комунікація – особливий модус і одночасно найвища форма існування мови, її сутнісний вияв [4, с. 347].

сакральний, релігійний, філософський, метафізичний, християнський, протестанський, православний, міфологічний, міфічний, апокаліптичний, символічний дискурси тощо), предметний критерій (соціологічний, політологічний, філологічний дискурси, дискурс Нового часу, Відродження, Середньовіччя, новоєвропейський, класичний тощо), поділ за учасниками спілкування (тоталітарний, вільнодумства, ієрархічний, езопівський, підцензурний, позацензурний, радянський, молодіжний, феміністичний, чоловічий, лейбористський, радикальний тощо), типами та формами мовлення (усний, писемний, науковий, публіцистичний, художній, діловий, літературний, не літературний дискурси, юридичний, судовий, газетний, Інтернету, теледискурс, кінодискурс, рекламний, святковий, фольклорний дискурси тощо) [3, с. 88–89]. Автор зазначає, що список можна розширювати, і він свідчить про досить вільне вживання терміна дискурс, оскільки критерії типології дискурсу не є чіткими, так як в її основу можуть бути покладені різні критерії [3, с. 89; с. 102].

І. Шевченко та О. Морозова запропонували такі критерії розрізнення типів і підтипів дискурсу: 1) за формою: *усний і письмовий*; 2) за видом мовлення: *монологічний або діалогічний*; 3) за адресатним спрямуванням: *інституційний і персональний (буттєвий)*; 4) за умовами різних настанов і комунікативними принципами: *аргументативний, конфліктний та гармонійний дискурси*; 5) за соціально-ситуативним параметром: *політичний, адміністративний, юридичний, військовий, релігійний, медичний, діловий, рекламний, педагогічний, спортивний, науковий, електронний (інтернет-дискурс), медійний дискурс (засобів масової інформації)* тощо; 6) за різноманітними характеристиками адресанта і адресата: *соціально-демографічний критерій (дитячий, підлітковий дискурси та дискурс людей похилого віку, дискурс жіночий і чоловічий, дискурс мешканців міста й села)*; *соціально-професійний критерій: (дискурс моряків, будівельників, шахтарів)*; *соціально-політичний критерій (дискурс комуністів, демократів)*; 7) за функціональною та інформативною складовими: *спілкування інформативне (емотивний, оцінний, директивний дискурси)* та *фатичне*; 8) за критерієм формальності та змістовності у функціонально-стильовому аспекті відповідно до жанрів і реєстрів мовлення: *художній, публіцистичний, науковий та інші, офіційний та неофіційний* [15, с. 233–236].

М. Голлідей виділяє чотири аспекти типологізації дискурсу: *продукування тексту; віднесення до нього і конструювання з нього контексту ситуації; побудова потенціалу текстів; зарахування до нього і конструювання з нього контексту культури, що лежить за межами цієї і подібних ситуацій*. Відповідно маємо чотири типи дискурсу: *інституційний, художній, науковий та побутовий*. Інституційний дискурс має високу структурованість тексту і жорстку контекстуальну чи соціальну прив'язку. Науковий дискурс також має спеціалізовану раціональну мову, але контекст не обмежується предметними та соціальними сферами. Художній дискурс не має уніфікованих знакових стандартів, проте повинен мати чіткий зв'язок із соціальним контекстом. Характерною рисою повсякденного дискурсу є суб'єктивність мовного вираження та універсальність контексту [24, с. 23–43].

Інституційний дискурс розглядають як статусно-рольові відносини мовленнєвої взаємодії представників соціальних груп або інститутів один з одним [6, с. 5–20; 13, с. 263]. Інституційний дискурс має дві складові, а саме: *цілі та учасників спілкування*. В. Карасик привертає увагу до статусно-орієнтованих характеристик інституційного дискурсу. Вони полягають у взаємодії суб'єктів як представників певних соціальних груп чи інститутів, які сформувалися в суспільстві [6, с. 43]. О. Русакова підтримує думку, що інституційній комунікації притаманна система

статусно-рольових відносин, які склалися під час спілкування в межах певного соціального інституту, який регулює відповідні відносини у суспільстві. Для кожного виду інституційного дискурсу характерна своя міра співвідношення між статусним і особистісним [13, с. 263].

Н. Андрейчук зазначає, що соціальні інститути продукують інституційний дискурс, який відповідно виступає як повторювана функціонально-сміслова єдність породжених соціальними інститутами системно-організованих знаків, які моделюють життєвий світ людини у соціумі певної доби, утворюючи лінгвокультурний простір, який одночасно слугує моделлю інтерпретації цього дискурсу [2, с. 142].

В. Карасик виділяє такі типи інституційного дискурсу: політичний, дипломатичний, правовий, адміністративний, військовий, педагогічний, релігійний, медичний, діловий, містичний, рекламний, спортивний та науковий. Цей список можна змінювати та розширювати оскільки інститути суттєво відрізняються один від одного, окрім того вони мінливі історично, можуть об'єднуватись, або виникати в рамках певного типу [6, с. 5–20]. Кожен тип інституційного дискурсу описують з урахуванням його складових: 1) учасники; 2) хронотоп; 3) цілі; 4) цінності; 5) стратегії; 6) тематика (матеріал); 7) жанри; 8) прецедентні (культурогенні) тексти; 9) дискурсивні формули [Карасик; кашкін; чудінов; шарікова].

У цій статті розглядаємо правовий дискурс як підтип інституційного дискурсу, оскільки він породжений окремим соціальним інститутом права. Не існує загальновизнаного визначення правового дискурсу як підтипу інституційного. О. Косоногова розглядає цей дискурс як вид інституційного дискурсу, семіотичний простір якого характеризується сукупністю вербальних та невербальних знаків, які утворюють різні форми спілкування, в яких суб'єкт / об'єкт, адресат / адресант (або принаймні одна з складових) мають відношення до сфери юриспруденції [10, с. 189].

Так само як інші типи інституційного дискурсу правовий дискурс має певну мету, визначених учасників та встановлений шаблон розгортання мовленнєвої ситуації. Цей вид комунікації функціонує в різних сферах: 1) судові засідання; 2) консультація (адвокат-клієнт); 3) допит свідка в усній формі; 4) законодавчі документи (закони, контракти, угоди); 5) судові протоколи та рішення суду [7, с. 87–97]. Безперечно, що цей перелік не вичерпує комунікативних ситуацій, у яких учасники пов'язані з різними правовими діями, зокрема заповідальними.

Аналіз правового дискурсу різні дослідники здійснюють з опорою на різні підходи. Н. Коваль опирається на аналіз сфер функціонування правового дискурсу і виокремлює його основні типи: 1) законодавчий; 2) усний судовий; 3) письмовий судовий; 4) освітньо-правовий [8, с. 3]. О. Косоногова поняття «сфери функціонування» тлумачить по-іншому і виділяє такі підвиди правового дискурсу: судовий дискурс, законодавчий дискурс, адміністративний дискурс, дискурс юридичних актів та доктринальний дискурс. Кожен з них має письмову та усну форму спілкування, причому письмова форма переважає [9, с. 65–66]. Ще інше бачення правового дискурсу мають зарубіжні дослідники Г. Даган та Р. Крафте, які типологізують його на основі цільового принципу. З урахуванням цільової сфери вони виділяють **три аспекти дослідження** правового дискурсу: 1) право і політика (*law and policy*) вивчає причини та суспільні обставини певної мовленнєвої ситуації; 2) соціоісторичний аналіз права (*sociohistorical analyses of law*) з урахуванням соціолінгвістичних аспектів у вирішенні конкретних правових питань; 3) право в дії (*law as craft*) вивчає професійні норми та техніки вирішення питань з погляду на мовне втілення. Автори зазначають, що правовому дискурсу в кожній з трьох сфер дослідження притаманна спонукальна (*coersive*) інституційна нормативність [17, с. 671–692].

Зробимо спробу обґрунтувати типологізацію, яка відмінна від описаних вище класифікацій Ф. Бацевича та І. Шевченко й О. Морозової, і ґрунтується на проблемно-орієнтованому параметрі. З опорою на цей параметр виокремимо дві групи питань: 1) загальні питання правових відносин у державі (знаходять мовне втілення у законодавчому дискурсі, міжкультурно-правовому дискурсі, дискурсі державного управління тощо); 2) конкретні питання регулювання правових відносин (реалізуються у різних типах дискурсів, перелік яких визначає система права у різних країнах). До прикладу, цивільне право в Англії передбачає врегулювання таких питань як власність на землю, сімейні відносини, кримінальні питання, питання спадкування тощо, що дозволяє говорити про наявність відповідних дискурсів. Отже, розв'язок питань, пов'язаних зі спадкуванням, породжує заповідальний дискурс.

З опорою на запропонований параметр будемо розглядати заповідальний дискурс як **підвид правового дискурсу, який слугує для задоволення комунікативних потреб суб'єктів права при розв'язку конкретних питань спадкування майна та грошей.**

У рамках спадкового права легалізуються питання, пов'язані із заповіданням майна та отриманням спадщини. На Рис. 1 показано жанри, які історично виформувались в англійському спадковому праві: 1) заповіт (офіційний документ, уякому особа передає своє майно та гроші іншій особі після смерті); 2) опис майна (список найменувань, які передає заповідач після смерті); 3) підтвердження передачі майна (документ передачі майна, підписаний усіма сторонами після смерті заповідача [28]).

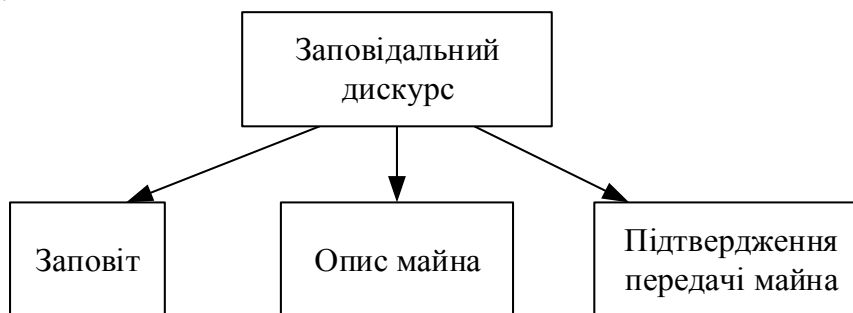

Рис. 1. Жанри заповідального дискурсу

Намагання виявити підходи до аналізу правового дискурсу засвідчує, що сучасні дослідження зосереджуються не на аналізі правових текстів і документів, тобто мовних аспектах, а на дискурсивних аспектах. Загалом підходи, які випрацювані для аналізу різних типів дискурсів можуть бути застосовані для аналізу правового дискурсу та заповідального дискурсу як його підвиду. Пропонуємо такі підходи до дослідження правового дискурсу: 1) підхід із застосуванням критичного дискурс-аналізу; 2) функціонально-прагматичний підхід; 3) когнітивний підхід; 4) лінгвокультурний підхід.

1. Підхід із застосуванням критичного дискурс-аналізу. Найпоширенішим методом для дослідження правового дискурсу є критичний дискурс-аналіз. Н. Феркло пропонує тривимірну модель критичного дискурс-аналізу: дискурсивна практика, соціокультурна практика, рівень тексту [20, с.112]. Він зазначає, що мова та суспільство взаємопов'язані, тобто лінгвістичний феномен відображено у мовному феномені і навпаки. Сам текст є продуктом, а дискурс – процесом (процесом соціальної взвємодії).

Н. Андрейчук зазначає, що поняття інституційного дискурсу є ключовим для критичного дискурс-аналізу, а сам аналіз є ефективним методом вивчення втілення життєвого світу людини в інституційному дискурсі [1, с. 109].

Прихильниками критичного дискурс-аналізу в юридичному дискурсі є С. Кравченко, О. Крапивкіна, Л. Нетомілов, Ю. Прадід, А. Токарська; П. Гудріч, Х. Даган, Р. Крейтнер, Л. Німі-Кісілунен, М. Русканен, П. Хонкатукія та ін.

В основі англійського законодавства лежить факт повторюваності певних суспільних відносин, що відповідає природі людини та соціальним очікуванням суспільства [12, с. 52–61]. Заповіт є відповіддю на суспільну вимогу суспільства щодо врегулювання передачі майна.

Закон про заповіти 1837 року (*Wills Act, 1837*), головні положення якого дотепер чинні на території Англії та Уельсу, передбачає письмову форму заповіту, за яким майно спершу переходить до особистого представника заповідача, який після розрахунку з кредиторами, виконує останню волю заповідача [31]. З погляду критичного дискурс-аналізу мовленнєвий жанр заповіту вивчається як породження дискурсивної практики, яка історично склалася.

2. Функціонально-прагматичний підхід. Т. ван Дайк зазначає, що функціональний аналіз дискурсу має лінгвістичну компоненту. Завданням функціонального аналізу текстуальних структур є системний опис функціональних зв'язків речень у тексті (граматичний чи інші рівні аналізу: фонологічний, синтаксичний, семантичний описи). Такий аналіз здійснюється у рамках прагматики, стилістики чи риторики [19].

Представниками цього підходу у дискурсивних студіях можна вважати В. Карасика, Н. Коваль, О. Косоногову; В. Бхатію, Я. Енгберга, К. Расмусена.

Цей підхід має значний потенціал для аналізу заповітів, однак функціональний аналіз заповітів ще не проводився. Лише К. Снедон фрагментарно описує прагматику американських заповітів [29].

Прагматичний підхід в центр дослідження ставить теорію мовленнєвих актів та вводить поняття перформатива. До прикладу Л. Гренобл розглядає дискурс як послідовність зв'язків між діями, де одна дія спричиняє виникнення іншої [22]. З опорою на переконання, що характерною рисою правового дискурсу є перформативність (здатність висловлення виконувати дію) пропонуємо розглядати заповіти як логічну послідовність перформативних мовленнєвих актів, які мають ілюктивну силу і є дією заповідання [11, с. 127–133].

3. Когнітивний підхід. З погляду когнітивного підходу дискурс аналізується Т. ван Дійком у статті «Discourse, context and cognition». Він розглядає соціокогнітивний підхід до дискурсу через контекст, який є інтерфейсом між суспільною структурою та дискурсом; контексти контролюють дискурс, якщо ми їх розглядаємо як когнітивні структури [18, с. 163]. В основі ситуації лежать знання учасників комунікації чи адресатів тексту. Ці знання акумулюють попередній індивідуальний досвід, наміри та настанови, думки, почуття та емоції.

Важливими є відношення між ситуативним, суспільним, політичним чи культурними аспектами тексту, а контекст є свого роду посередником між суспільством та дискурсами, тобто суб'єктивним визначенням події чи ситуації. Він вводить поняття «контекстуальних моделей»: 1) дискурсу передують плани, який лежить в основі «контекстуальних моделей» (*their initial design provide the plans that precede all discourse*); 2) ці моделі є ціллю розуміння та взаємодії у дискурсі (*the goal of discourse understanding and interaction*); 3) контролюють продукування та розуміння дискурсу (*control discourse production and understanding*) [18, с. 170–171]. Важливість

когнітивних аспектів у дослідженнях правового дискурсу зазначають В. Макодія [25] та Н. Коваль [8].

Заповіт є комунікативною дією, яка відтермінована в часі та буде виконана лише після смерті заповідача [11, с. 132]. Для інтерпретації тексту заповіту «контекстуальна модель» відіграє неабияку роль (наближення смерті, хвороби, війни, політичні та культурні аспекти, сімейні чи інші відносини між особистостями).

4. Лінгвокультурний підхід. С. Стемброук зазначає, що ключовими поняттями для лінгвокультурного підходу до вивчення дискурсу є мовна та культурна компетенція. Перша складова включає знання синтагматичних і парадигматичних властивостей мовних елементів, правила розгортання тексту, принципи мовленнєвого спілкування та співвідношення між різними видами соціально-комунікативного контексту. Друга складова бере до уваги комплекс знань про культуру, соціальні, психологічні правила функціонування мови і елементи лінгвістичного коду. На думку С. Стемброука дискурс є засобом для відтворення соціальної та культурної реальності [30].

Заповіти забезпечують вивчення історії та культури. Оформлення заповітів, лексичне наповнення, культурна маркованість відображають лінгвокультурні особливості заповідального дискурсу. Зокрема, до характерних «культурних» маркерів англійських заповітів, укладених у 19 столітті, відносимо той факт, що третина з них мають «духовну частину», у якій автор заповідає свою душу Богові.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Не існує єдиного загальновизнаного підходу до визначення правового дискурсу та не встановлено чіткі критерії його типологізації. З опорою на цільовий підхід будемо розглядаємо заповідальний дискурс як підвид правового дискурсу, який слугує для задоволення комунікаційної потреби суб'єктів права при розв'язку конкретних питань спадкування майна та грошей. Ця потреба породжує письмовий мовленнєвий жанр заповіту.

Для аналізу такого жанру спадкового права як заповіт продуктивними є такі підходи: 1) підхід із застосуванням критичного дискурс-аналізу; 2) функціонально-прагматичний підхід; 3) когнітивний підхід; 4) лінгвокультурний підхід.

Список використаної літератури

1. Андрейчук Н. Використання методу критичного дискурс-аналізу для інтерпретації лінгвокультурного кодування дискурсу / Н. Андрейчук // Людина. Комп'ютер. Комунікація : зб. наук. пр. / за ред. О. П. Левченко. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 109–110; Andreichuk N. Vykorystannia metodu krytychnoho dyskurs-analizu dlia interpretatsii lnhvokulturnoho koduvannia dyskursu / N. Andreichuk // Liudyna. Kompiuter. Komuniksia : zb. nauk. pr. / za red. O. P. Levchenko. – Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky, 2013. – S. 109–110.

2. Андрейчук Н. І. Семіотика лінгвокультурного простору Англії кінця XV – початку XVII століття : моногр. / Н. А. Андрейчук. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 280 с. ; Andreichuk N. I. Semiotyka lnhvokulturnoho prostoru Anhlii kintsia XV – pochatku XVII stolittia : monohr. / N. A. Andreichuk. – Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky, 2011. – 280 s.

3. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики : моногр. / Ф. С. Бацевич. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 281 с. ; Batsevych F. S. Narisy z komunikatyvnoi lnhvistyky : monohr. / F. S. Batsevych. – Lviv : Vydavnychiy tsentr LNU im. I. Franka, 2003. – 281 s.

4. Бацевич Ф. Смысл : сутність і сфери вияву в мові / Ф. Бацевич // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2004. – № 34, Ч. I. – С. 346–353 ; Batsevych F. Smysl : sutnist i sfery vyjavu v movi / F. Batsevych // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filolohichna. – 2004. – № 34, Ch. I. – S. 346–353.

5. Бацевич Ф. Термінологія комунікативної лінгвістики: аспекти дискурсивного підходу / Ф. Бацевич // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Проблеми української термінології. – 2002. – № 453. – С. 30–34 ; Batsevych F. Terminolohiia komunikatyvnoi linhvistyky : aspekty dyskursyvnoho pidkhdodu / F. Batsevych // Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»: Problemy ukrainskoi terminolohii. – 2002. – № 453. – S. 30–34.

6. Карасик В. И. О типах дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность : институциональный и персональный дискурс : сб. науч. тр. – Волгоград, 2000. – С. 5–20 ; Karasik V. I. O tipakh diskursa / V. I. Karasik // Yazykovaya lichnost : institutsionalnyu i personalnyu diskurs : sb. nauch. tr. – Volgograd, 2000. – S. 5–20.

7. Коваль Н. Є. Комунікативно-прагматичні аспекти юридичного дискурсу / Н. Є. Коваль // Викладання англійської мови як мови фаху в контексті глобалізації університетської освіти. – Львів, 2006. – Вип. 1. – С. 87–97 ; Koval N. Ye. Komunikatyvno-prahmatychni aspekty yurydychnoho diskursu / N. Ye. Koval // Vykladannia anhliiskoi movy yak movy fakhu v konteksti hlobalizatsii universytetskoi osvity. – Lviv, 2006. – Vyp. 1. – S. 87–97.

8. Коваль Н. Є. Мовні засоби аргументації в юридичному дискурсі (на матеріалі англійських законодавчих та судових документів) : автореф. дис. канд. філол. наук / Наталія Євгенівна Коваль ; Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2007. – 22 с. ; Koval N. Ye. Movni zasoby arhumentatsii v yurydychnomu diskursi (na materialii anhlovnykh zakonodavchykh ta sudovykh dokumentiv) : avtoref. dys. kand. filol. nauk / Nataliia Yevhenivna Koval ; Odeskyi natsionalnyi universytet im. I. I. Mechnykova. – Odesa, 2007. – 22 s.

9. Косоногова О. В. Характеристики юридического дискурса : границы, содержание, параметры / О. В. Косоногова // Историческая и социально-образовательная мысль. – 2015. – Т. 7, № 1. – С. 61–68 ; Kosonogova O. V. Kharakteristiki yuridicheskogo diskursa : granitsy, sodержanie, parametry / O. V. Kosonogova // Istoricheskaya i sotsialno-obrazovatel'naya mysl. – 2015. – T. 7, № 1. – S. 61–68.

10. Косоногова О. В. Юридический дискурс : лингвопрагматика имени собственного / О. В. Косоногова // Знание. Понимание. Умение. – 2008. – № 2. – С. 188–192 ; Kosonogova O. V. Yuridicheskiiy diskurs : lingvopragmatika imeni sobstvennogo / O. V. Kosonogova // Znanie. Ponimanie. Umenie. – 2008. – № 2. – S. 188–192.

11. Кулина О. Заповіт як правова комунікативна дія / О. Кулина // Іноземна філологія : укр. наук. зб. – 2016. – Вип. 129. – С. 127–133 ; Kulyna O. Zapovit yak pravova komunikatyvna diia / O. Kulyna // Inozemna filolohiia : ukr. nauk. zb. – 2016. – Vyp. 129. – S. 127–133.

12. Майданик Р. Англійський судовий прецедент як джерело права / Р. Майданик // Юридична Україна. – 2013. – № 1. – С. 52–61 ; Maidanyk R. Anhliiskyy sudovy pretsedent yak dzherelo prava / R. Maidanyk // Yurydychna Ukraina. – 2013. – № 1. – S. 52–61.

13. Русакова О. Ф. PR-дискурс : теорико-методологический анализ / О. Ф. Русакова, В. М. Русаков. – Екатеринбург, 2008. – 340 с. ; Rusakova O. F. PR-diskurs : teoriko-metodologicheskiiy analiz / O. F. Rusakova, V. M. Rusakov. – Yekaterinburg, 2008. – 340 s.

14. Шарикова Л. А. Основы теории дискурса: словарный дискурс [Электронный ресурс] / Л. А. Шарикова // Альманах современной науки и образования. – 2008. – № 2, Ч. 1. – С. 212–214. – Режим доступа : www.gramota.net/materials/1/2008/2-1/90.html ; Sharikova L. A. Osnovy teorii diskursa: slovarniy diskurs [Elektronnyy resurs] / L. A. Sharikova // Almanakh sovremennoy nauki i obrazovaniya. – 2008. – № 2, Ch. 1. – S. 212–214. – Rezhim dostupa : www.gramota.net/materials/1/2008/2-1/90.html
15. Шевченко І. С. Проблеми типології дискурсу / І. С. Шевченко, О. І. Морозова // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : моногр. / під загальн. ред. І. С. Шевченко. – Харків : Константа, 2005. – С. 233–236 ; Shevchenko I. S. Problemy typolohii dyskursu / I. S. Shevchenko, O. I. Morozova // Dyskurs yak kohnityvno-komunikatyvnyi fenomen : monohr. / pid zahaln. red. I. S. Shevchenko. – Kharkiv : Konstanta, 2005. – S. 233–236.
16. Bhatia V. K. Interdiscursivity in critical genre analysis [Electronic resource]. – Mode of access / V. K. Bhatia // Programa de Pós-Graduação em Ciências da Linguagem. – Mode of access : <http://linguagem.unisul.br/paginas/ensino/pos/linguagem/eventos/cd/English/36i.pdf>
17. Dagan H. The character of legal theory [Electronic resource] / H. Dagan, R. Kreitner // Cornell Law Review. – 2011. – Vol. 96, Issue 4. – P. 671–692. – Mode of access : <http://scholarship.law.cornell.edu/clr>
18. Dijk T. A. van Discourse, context and cognition [Electronic resource] / T. A. van Dijk // Discourse Studies. – 2006. – Vol. 8, Issue 1. – C. 159–177. – Mode of access : <http://dis.sagepub.com/cgi/content/abstract/8/1/159>
19. Dijk T. F. van Issues in functional discourse analysis [Electronic resource] / T. A. van Dijk. – Mode of access : www.citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.651.9358&rep=rep1&type=pdf
20. Fairclough N. Critical discourse analysis in transdisciplinary research [Electronic resource] / N. Fairclough // A new agenda in (critical) discourse analysis : theory, methodology, and interdisciplinary / ed. by R. Wodak, P. A. Chilton. – Amsterdam : J. Benjamins, 2005. – C. 53–69. – Mode of access : https://books.google.com.ua/books?redir_esc=y&hl=ru&id=-BwtKtxHoEcC&q=Fairclough#v=snippet&q=Fairclough&f=false
21. Fairclough N. Discourse and Social Change / N. Fairclough. – Cambridge : Polity Press, 1992. – 259 p.
22. Grenoble L. A. Discourse Analysis [Electronic resource] / L. A. Grenoble // Glossos. – 2006. – Issue 8. – Mode of access : https://slaviccenters.duke.edu/sites/slaviccenters.duke.edu/files/media_items_files/8grenoble.original.pdf
23. Goodrich P. Legal discourse : studies in linguistics, rhetoric and legal analysis / P. Goodrich. – Edinburgh : University of Edinburgh, 1984. – 278 p.
24. Halliday M. A. K. Language as Social Semiotec / M. A. K. Halliday // Language and literacy as social practice / ed. by Janet Maybin. – London : Multilingual Matters, 1993. – P. 23–43.
25. Makodia V. Communications and miscommunications : a pragmatic study of legal discourse [Electronic resource] / V. Makodia. – Mode of access : <http://www.pala.ac.uk/uploads/2/5/1/0/25105678/makodia2007.pdf>
26. Oxford Dictionary of Law / ed. by Elizabeth A. Martin. – 5-th edition Oxford : Oxford University Press, 2003. – 551 p.
27. Rasmussen K. Genre analysis of legal discourse [Electronic resource] / K. Rasmussen, J. Engberg // HERMES – Journal of Language and Communication in

Business. – 1999. – № 22. – Mode of access :
<https://tidsskrift.dk/her/article/view/25497/22410>

28. Regulation and compliance in the UK [Electronic resource]. – Mode of access :
www.lawsociety.org.ua

29. Sneddon K. J. In the name of God, Amen : language in the Last Will and Testament / K. J. Sneddon // *Quinnipiac Law review*. – 2011. – Vol. 29. – P. 665.

30. Stembrouck S. What is meant by ‘discourse analysis’ ? [Electronic resource] / S. Stembrouck. – Mode of access : <http://www.umsl.edu/~wilmarthp/mrpc-web-resources/discourse-analysis.pdf>

31. Wills Act 1837 [Electronic resource]. – Mode of access :
<http://r7djdq1beic5y3k7nc4bj-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2016/06/The-Wills-Act-1837-3.pdf>

Стаття надійшла до редакції 04.11.2017.

O. V. Kulyna

LAST WILL AND TESTAMENT AS A GENRE OF INHERITANCE DISCOURSE AND APPROACHES TO ITS STUDY

The article is devoted to the study of Last Will and Testament as a genre of inheritance discourse. The notion of the term legal discourse is outlined and its place in the institutional discourse is determined. Legal discourse plays an important role in modern linguistic research on discourse. It provides an institutional function; thus, coordinates rules in society. Various types of legal discourse have been investigated, however a genre of Last Will and Testament hasn't been researched in linguistic studies. English lawyers define a will as a document by which a testator disposes his / her property to heirs after death and appoints an executor of the will. It is written according to the requirements of the Wills Act 1837. Last Will and Testament genre features are determined by the interest of modern anthropocentric Linguistics in aspects of discourse formation and functioning, speech genres and speech acts, which are seen as categories of such a modus as communication. There is no single approach to the definition of legal discourse as well as there are no clear criteria for its typology.

A place of Last Will and Testament in the genre palette of inheritance discourse is defined and approaches to its study are proposed. An attempt to define approaches to legal discourse analysis claims that modern researchers concentrate on the analysis of legal texts and documents (thus, linguistic aspects) but not on discursive ones. In general, approaches applied to the analysis of various discourse types can be applied to the analysis of legal discourse as well as inheritance discourse as a subtype. The following approaches are productive for Last Will and Testament genre as a genre of legal discourse: 1) approach which applies critical discourse analysis; 2) functional and pragmatic approach; 3) cognitive approach; and 4) lingual and cultural approach. The first approach studies Last Will and Testament as a discursive practice which was historically established. The second approach shows that Last Will and Testament is a logical set of performative speech acts with illocutionary force which are the acts of bequeath. Cognitive approach is defined by the contexts. ‘Contextual modal’ is essential for text interpretation (death, illness, war, political and cultural aspects, family relationship etc.) Last Wills and Testaments are also helpful to study history and culture of the country. Layout, lexical features, cultural markedness display lingual and cultural features of wills. The third of 19th century wills have ‘spiritual part’ in which an author bequeaths his/her soul to God.

Key words: *typology of discourse, institutional discourse, legal discourse, inheritance discourse, genre, Last Will and Testament, approach with the use of critical discourse analysis, functional-pragmatic approach, cognitive approach, linguocultural approach.*